

Om makt och maktlöshet

"Jag bestämde att jag kunde avstå min ena njure, Jag skulle klara mig också med en. Och halva levern. För den skulle jag få ännu bättre betalt."

Huvudpersonen **Olenka** i Sofi Oksanens *Hundparken* har återvänt till hemmet i Snizjne, en nedgången och fattig stad med förorenade gruvor i östra Ukraina efter en misslyckad flykt till en "modellkarriär" i Paris. Nu behöver hon både arbete och pengar. Annonsen på telefonstolpen för hennes tankar till organdonation och skiljer sig från de övriga om eskorttjänster, bar jobb och äktenskapsförmedlingar. Men i själva verket handlar det om äggdonationer och surrogatmoderskap.

Tio år senare efter en karriär som "koordinator" i ett surrogatföretag och ett medföljande lyxliv sitter hon i Hundparken i Helsingfors och spionerar på en barnfamilj. Hon har åter flytt hals över huvud från Ukraina, bytt identitet med hjälp av ett falskt pass och dragit sig fram under radarn som städerska åt bättre bemedlade familjer. Plötsligt kommer hela hennes historia, i form av donatorn Darja, oväntat ifatt henne. Nu hänger hennes liv på en skör tråd.

"Jag kände henne och hon kände mig och vi satt båda två på en parkbänk i Helsingfors som om det inte alls funnits några år mellan oss. Ord för ord knackade hon loss sten efter sten ur fundamentet till mitt liv som jag så noggrant hade byggt upp. Aldrig hade jag tänkt mig att det skulle bli så här... Jag skulle bli avslöjad i ett slag; jag skulle förlora hela mitt nya liv i Helsingfors. Min återstående livstid kunde räknas i dagar, kanske timmar."

Olenka har levt ett hårt liv i ett korrumperat och krigsskadat Ukraina. Från tidig ålder har hon via fadern och omgivningen lärt sig läxan om survival of the fittest och what's in it for

me. När hon nu återigen håller på att förlora allt till och med sitt liv, måste hon resa sig igen, sopa igen spåren och börja om.

"Efter att jag fått hennes bekännelse skulle jag göra vad jag var tvungen till, ta hennes pengar och kreditkort och lämna henne att ruttna i min bostad. Jag började med att räkna innehålllet i Darjas börs och gå igenom kreditkortet. Jag skulle stjäla allt i ett lämpligt ögonblick."

Fertilitetslagarna i Väst- och Östeuropa skiljer sig åt. I många västländer är surrogatmoderskap förbjudet. Kvinnor som donerar sina ägg eller fungerar som surrogatmödrar får väldigt lite betalt med tanke på riskerna de utsätter sig för, men klinikägarna tjänar stora pengar. En lukrativ industri med babyfabriker byggda på kunskapen om konstgjord befruktning har därför vuxit upp i Ukraina. Makten över kvinnors kroppar utgör ramen för den här berättelsen om mäns utnyttjande av kvinnor och kvinnors utnyttjande av andra kvinnor på en smutsig, kriminell marknad där allt ifrån hår till organ som lever, njurar, och livmödrar är till salu. Sakta växer en ursinnig och gastkramande thriller fram.

Jag har läst alla Oksanens böcker som översatts till svenska. Från Stalins kossor om ätstörningar och en dold skamfylld estnisk identitet, via Baby Jane om panikångest, depression och könsidentitet, Utrensning om förräderi och trafficking, När duvorna försvann om Tysklands och Rysslands ockupation av Estland och nu senast Norma om handeln med mänskligt hår som förde tankarna till medeltidens häxjakter där starka kvinnor betraktades som mystiska, udda och farliga. Samtliga är glasklara skildringar av en verklighet som Sofi Oksanen återkommer till i sina böcker; en ständigt pågående rovdrift mot kvinnors kroppar.

Sofi Oksanen har alltid något viktigt att berätta för sina läsare. Hon är påläst och gör dessutom noggrann research inom

de ämnen hon väljer att behandla. Men det finns också en gemensam nämnare oavsett ämne. Makt. Hennes böcker visar gång på gång hur fattigdom, krig och förföljelse får synbart vanliga människor att överskrida sina egna gränser, tappa alla sina grundläggande värderingar, all sin lojalitet. De visar hur krig får följder som fortgår i generationer. Men de pekar också på en universell maktordning, oavsett politiskt styre där alla som kan utnyttjar den som befinner sig ett trappsteg längre ner i hierarkin. Alla har någon under sig som det går att utnyttja och dra egna fördelar av. Egentligen finns det bara offer och vem som för tillfället är förövare beror på tillfälligheter. Det finns sällan eller aldrig någon riktigt god, i bemärkelsen osjälvisk person i hennes berättelser. De handlar om svek och ondska, om makt och maktlöshet, men också om en stark överlevnadsinstinkt, om att resa sig gång på gång, i tider av förtryck och terror.

Hundparken är inget undantag.

"Jag hade bil, jag hade bostad, jag hade arbete, jag hade egna kreditkort. Jag hade en man, jag hade hjärtljud. Ett helt uppdukat liv och mycket att förlora. Jag tänkte inte förlora någonting av det... ingen skulle tro på den gåsen, vad hon än försökte hitta på till sitt försvar. Ut på balkongen med henne bara. Upp på höghustaket. Mina bekymmer skulle vara borta... På taket till ett höghus. Balkongen. Insvept i plast och till soptippen."

Det är en grym och hela tiden spännande berättelse. Jag läser med en ständig klump i magen.

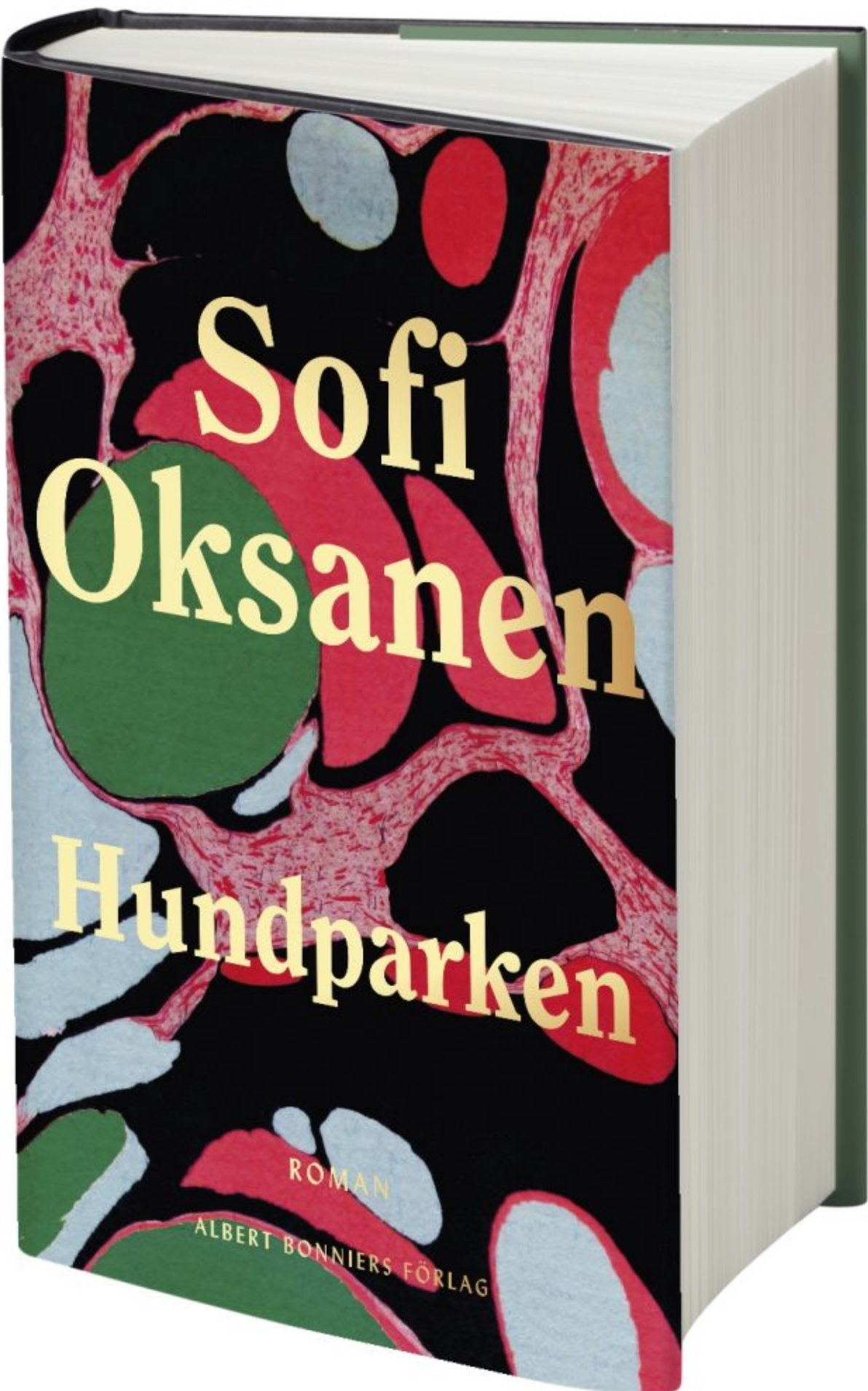
Heléne Nellvik

Hundparken

Originalets titel: Koirapuisto

Sofi Oksanen

Albert Bonniers Förlag 2021

Sofi Oksanen

Hundparken

ROMAN

ALBERT BONNIERS FÖRLAG